

de bunschoter boer ploegt voort...

Bunschoten is van oorsprong een

boerendorp. Het nabijgelegen

Spakenburg is een vissersdorp, hoewel

daar ook landbouwers waren. Met de

omliggende polder erbij stonden hier

zo'n tweehonderd boerderijen.

Vanaf het brugje tussen de Gasthuisweg en de Fokjesweg zijn de boerderijen van Bunschoten goed te zien. Hoeveel boeren zijn er nog? Zeven op de Gasthuisweg, acht op de Fokjesweg. Tel daar de boeren van Eemdijk bij op, en de Smeeweg, de Groeneweg en de Zevenhuizerstraat, en je haalt er krap dertig.

Boerderijen die nog in een dorps- of stadskern staan, worden vaak afgebroken zodra de laatste bewoner is vertrokken. Ook de boerderij van de oudste boer uit Bunschoten aan de Dorpsstraat 144 verdwijnt binnenkort uit het centrum van het dorp. Het gebouw staat er verlaten bij. De ramen zijn ingegooid, de voordeur staat open en beweegt soms door de wind. Rechts op het dak liggen nog wat oude dakpannen, de rest is kaal met hier en daar plukjes hooi.

Klaas Bast (89) woont er niet meer. Zijn boerderij is onbewoonbaar. De verzakte muren zitten vol scheuren. Bij binnenkomst zie je dakpannen in de voergeul liggen. Regendruppels vallen door de gaten in het dak. In de stal passen precies achttien koeien en in een stal verderop nog eens ruim veertig. De mozaïeken vensterbanken in de woonkamer roepen herinneringen op aan een vervlogen tijdperk. Vroeger sliepen de kinderen van Klaas boven de stal. Elke ochtend passeerden ze een boog van geglazuurde bakstenen en konden ze regelrecht de stal in lopen.

De tuin ligt vol omgezaagde stammen van lindebomen. Alleen een zilverlinde staat nog overeind. De gemeente wil de oude boom graag behouden. De huidige eigenaars van de grond hebben de linde niettemin gesnoeid, waardoor de boom nu meer weg heeft van een treurwilg. De schoonvader van Klaas Bast pootte hem rond 1936. Nu is de boom een stille getuige van de tijd dat er behalve bladeren ook hooi op de straten lag. Een lindeboom verwijst vaak naar een verloren liefde. Deze zilverlinde symboliseert de liefde voor het bijna verdwenen boerenleven in Bunschoten. Met de teloorgang van deze boerderij gaat in dit dorp opnieuw een stukje nostalgie verloren.

Klaas Bast woont tegenwoordig in wooncentrum De Haven. Hij is een grijze, vriendelijke man die tot vorig jaar nog gewoon auto reed. In 1942

trouwde hij met Hiletje Varenkamp. Samen kwamen ze aan de Dorpsstraat wonen. Pas vorig jaar verliet hij die plek. Nu staat hij in zijn grote kamer op de vierde verdieping, met uitzicht op het vissersdorp Spakenburg. Klaas gebruikt tijdelijk een rollator, omdat hij is geopereerd aan zijn heup. Met een schriftje in zijn hand loopt hij langzaam naar de tafel. Bijna honderd streepjes op een pagina bewijzen zijn ambachtelijke rekenwerk.

'Ik ben een uur lang aan het prakkiseren geweest, over het aantal boeren zo rond de jaren dertig en veertig. Ik ben begonnen op de Burgwal en zo terug richting de Dorpsstraat. Ik kom uit op zestig kleine boeren met ongeveer tien koeien, en tweeëntwintig grote met meer dan twintig koeien. De aantallen van Spakenburg en Eemdijk weet ik niet, hoor.' Dan gaat zijn duim terug naar het schriftje. 'Wacht, ik heb niet goed geteld,' fronsht hij. 'Er waren zeventig kleine boeren.'

Als boer moest je vroeger een sterke kerel zijn en over een flinke dosis geduld beschikken. 'Soms moest je wel twintig melkbussen van elk dertig liter aan de weg zetten. Dat ik lichamelijk nog zo in orde ben, kun je niet begrijpen. In 1962 kreeg ik een melktank en dat was een hele verbetering.' Want er was altijd veel te doen. 'De koeien gingen begin mei het land op en je moest telkens honderden meters lopen met maar drie koeien per keer. Ook het voorkomen van hooibroei was een tijdrovende bezigheid. De uitvinding van de hooiblazer was echt een uitkomst.'

amersfoort groenste stad van europa 2007

Van oudsher vervult Amersfoort een belangrijke rol in het omliggende platteland. De stad kent een bijzondere geschiedenis, omdat hier drie verschillende landschappen elkaar raken: de Utrechtse heuvelrug, ontstaan tijdens de laatste ijstijd, het polderland van het riviertje de Eem, en het gletsjerdal van de Gelderse Vallei. De lokale overheid heeft de afgelopen decennia geprobeerd het karakter van de drie gebieden te behouden en waar mogelijk te integreren in opeenvolgende stadsuitbreidingen. Dit beleid werd in september 2007 bekroond met het predikaat 'groenste stad van Europa'. Een jaar daarvoor haalde Amersfoort al de nationale titel binnen. Amersfoort scoorde in de Europese competitie het hoogste puntenaantal ooit door een Nederlandse stad behaald. Deze wedstrijd, de 'Entente Florale' wil het belang van groen voor stedelingen benadrukken. Uit wetenschappelijk onderzoek komt naar voren dat natuur een positief effect heeft op het welzijn en welbevinden van mensen. Groen helpt ontstressen en is daarmee goed voor de gezondheid. Amersfoort onderkende al vroeg het belang van groenvoorzieningen. Bovendien versterkt groen de aantrekkingskracht van de stad.

De internationale jury prees de poging van de stad zich fysiek, sociaal en economisch met het omland te verbinden. In het centrum is veel groen te vinden, bewoners komen in contact met de natuur, en de multifunctionele landbouw krijgt een steun in de rug. Daarmee laat Amersfoort zien oog te hebben voor een duurzame relatie tussen stad en platteland. Toen hier in de elfde eeuw nog een kleine nederzetting lag, aan een voorde (doorwaadbare plaats) aan de Amer, nu de Eem, was het een van de

weinig oost-westverbindingen in deze streek. Dat bleek gunstig voor boeren die de grond wilden ontginnen en afzet voor hun producten zochten. De strategische plek trok tevens kooplieden aan. Ter bescherming wierpen inwoners een aarden wal op en legden er een gracht omheen. Later maakte de wal plaats voor een stenen muur met land- en waterpoorten. De welvaart steeg, de bevolking groeide, en er moest al snel een tweede stadsmuur komen. De eerste werd afgebroken en op de fundamenten ervan verrezen woningen. Deze zogeheten muurhuizen staan nog altijd in de binnenstad. De stad bleef groeien en specialiseerde zich in de handel in textiel, turf en tabak. De stad werd zelfs een belangrijk bedevaartsoord. In de zestiende eeuw viel Amersfoort economisch ver terug. Meer dan drie eeuwen was er weinig te beleven, en uit pure armoede braken de inwoners grote delen van de stadsmuur en de poorten af. Pas in de loop van de twintigste eeuw kreeg de stad weer aanzien met de komst van kazernes en de aansluiting op het spoorweginet. In 1980 wees de landelijke overheid Amersfoort aan als groeistad. Dat betekent dat de stad in 2016 ongeveer 160.000 inwoners zal moeten tellen. De gemeente beschouwt het als een uitdaging het ommeland daarbij zo veel mogelijk te ontzien.

het contact met de beesten is door alle machines minder geworden

Klaas staart uit het raam van zijn woning in De Haven. ‘Voor de Tweede Wereldoorlog haalden drie melkrijders de melk op. Ze moesten met paard en wagen over de Westdijk naar melkfabriek Eemlandia. De Vaartweg was er toen nog niet. Ik zie ze nog gaan over die dijk,’ zegt hij met een lach.

kalfje wordt koetje

In het spoor van de melkrijders vervolgt de reis ver de Westdijk langs het Eemmeer. Links van de dijk strekt zich een fraai boerenlandschap uit, rechts ligt een weidevogelgebied. Aan de overkant van het meer duikt ineens een kluit moderne windmolens op. Als je het idyllische Eemdijk uitrijdt, kom je bij boerderij ‘Hoeve Veelust’. Een man met opvallend bruine ogen en een ferme handdruk doet open. Willem Duyst (76) is het levende bewijs dat Spakenburg niet alleen een vissersdorp was. Hij weet wel waarom sommigen hier liever boer dan visser werden. ‘Vroeger zeiden ze: Een kalfje wordt een koetje, maar een netje wordt een sletje. Een kalf wordt een koe, maar een vissersnet gaat kapot en dan moet je een nieuw net kopen.’

Samen met zijn vrouw woont Willem al bijna veertig jaar op Veelust. Eind jaren zestig verkocht hij zijn Spakenburgse boerderij aan de Kerkstraat en verhuisde naar deze plek. Zijn zoon Jacob nam de boerderij over toen Willem 52 jaar was. ‘Maar pas tien jaar geleden

ben ik echt gestopt met het melken van koeien,’ zegt hij. Op de huidige boerderij lopen zo’n honderd kalveren, pinken en koeien. Zelf begon hij ooit met zes stuks aan de Kerkstraat in Spakenburg. Willem had een lucratieve bijverdienste: ‘Ik voerde een houthandel, timmerde landhekken en maakte droogstaken. Op maandag, wasdag, verkocht ik soms wel veertig staken voor de waslijnen.’

Van dit werk heeft Willem nu, na het boerenbestaan, zijn hobby gemaakt. Hij zit bovendien sinds enkele maanden op houtsnijles. In de kamer pronkt een blok hout met de opdruk van een boer met twee paarden. De tekst luidt: ‘En de boer ploegde voort’ - een citaat uit *De Ballade van den Boer* van J.W.F. Werumeus Buning. Want geboerd wordt er nog steeds. Al merkt Willem op dat er veel veranderd is. ‘Boeren hebben tegenwoordig meer kopzorgen dan vroeger. Het contact met de beesten is door alle machines ook minder geworden. Aan de andere kant was het boerenleven toen zwaarder. Het schoonmaken van sloten gebeurde bijvoorbeeld allemaal met de hand. Je had een sniezeisem (snijzeis) om riet en waterplanten af te snijden, een laok (soort baggerbeugel) om de bagger uit te sloot te halen, en een sjoefel (schoffel). Tegenwoordig gebeurt dat werk met een tractor en veel boeren besteden het uit.’

de groene weide

De terugweg door het polderlandschap gaat via de Vaartweg naar de Gasthuisweg in Bunschoten. Op de hoek van deze twee wegen staat boerderij ‘De Groene Weide’ van Harmen Bast (59), zoon van Klaas Bast. Op zijn achttiende begon hij met zijn vader te boeren. Een samenwerking die een

kwart eeuw duurde. Daarna ging hij alleen verder, maar wel op een andere manier. ‘Ik had op vijf verschillende plaatsen land op drie tot zes kilometer van de boerderij. Om de koeien buiten te krijgen, was je een hele ochtend kwijt. Toen in 1990 een ruilverkaveling plaatsvond, greep ik mijn kans.’ Harmen mocht drie nieuwe locaties aanwijzen. Zijn eerste keus bleek een schot in de roos. Hij leverde dertig hectare land in, en kreeg er veertig hectare voor terug. Het land ligt naast zijn boerderij en de 120 koeien lopen zo de weide in. Een droom ging in vervulling. ‘Je kunt je niet voorstellen hoe mooi het is, als je zoveel koeien voor je uit ziet lopen. Het geeft mij hetzelfde gevoel als een voetballer heeft wanneer hij een doelpunt maakt. Het is in één woord fantastisch.’ De tijd van de Dorpsstraat is voorbij, maar aan de Gasthuisweg staat nu een puike boerderij die het stokje heeft overgenomen. Zo blijft de boerencultuur behouden voor Bunschoten en omstreken.

Wie bij de zilverlinde van Klaas Bast een paar honderd meter naar rechts loopt, komt uit bij Veenestraat 17. Zwarte teerranden op de muur van een schuurtje zijn de enige sporen van een tijd waarin dit pand een boerenfunctie had. De vader van Aartje liet de boerderij bouwen in 1905. Korte tijd later trouwde Aartje met Wim Heuveling, nu 67, die uiteindelijk het hele bedrijf overnam. Vanaf 1967 tot 2007 was Wim actief als boer. Al in 1980 kreeg hij te maken met de gemeente die de boeren uit het dorp wilde hebben. ‘Wij kregen subsidie en met mij verhuisden nog vier boeren. De oude stallen werden ontmanteld,’ blikt Wim terug. Wim zette zijn werkzaamheden voort aan de Groeneweg.

De inmiddels gepensioneerde boer heeft nu als hobby nog een aantal dieren rondlopen. Terwijl hij met een tractor de mest aan het mixen is,

foto
stad en platteland zijn nauw
met elkaar verbonden

vertelt hij hoe hecht de gemeenschap vroeger was. ‘Ik had net zoals veel andere boeren weinig te maken met Amersfoort. Je kwam daar alleen voor het ziekenhuis. De boeren richtten zich op Spakenburg. Het hele culturele leven speelde zich ook daar af. Onderling hadden we een vriendschappelijke band. Als iemand last had van hooibroei, stonden we soms wel met tien man te helpen.’ Vanaf de Groeneweg rollen de grazige weiden zich uit. Echte boeren, ze zijn er nog steeds. De overgebleven boeren in het dorp zoeken allemaal op hun eigen manier naar wegen om te overleven. De een doet dat door uit te breiden, een ander door stad en platteland met elkaar te verbinden.